YAPON TILIDA ‘KIYMOQ’ FE’LLARINING TIZIMI: 着る・履く・かぶる VA BOSHQALAR TAHLILI

Botirov Husan Olim o‘g‘li
O‘zDJTU Sharq filologiya fakulteti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada yapon tilidagi “kiymoq” mazmunini ifodalovchi fe’llar tizimi — kiru (着る), haku (履く), kaburu (かぶる) va ularga yaqin bo‘lgan boshqa fe’llarning semantik farqlari hamda qo‘llanish sohasi tahlil qilinadi. Ushbu fe’llar tananing turli qismlariga mos keladigan aniq funksional bo‘linishga ega bo‘lib, yapon tilida kiyim va aksessuarlarning nomlanishida o‘ziga xos grammatik tartibni yaratadi. Tadqiqotda fe’llarning ma’nodagi farqi, ularning sintaktik jihatlari va tarjimada yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan xatoliklar ko‘rib chiqiladi. Tahlillar yapon tilida kiyinish jarayonining til tizimidagi aniq tasnifi mavjudligini ko‘rsatadi.*

Kalit so‘zlar: *kiymoq fe’llari, semantika, sintaksis, yapon tili, kiru, haku, kaburu, grammatik tizim.*

Annotation: *This thesis analyzes the system of Japanese verbs that express the meaning “to wear,” including kiru (着る), haku (履く), kaburu (かぶる), and other related verbs. These verbs are functionally distinguished according to the part of the body to which the clothing item corresponds, forming a specific grammatical classification in the Japanese language. The study examines the semantic differences between these verbs, their syntactic features, and the translation difficulties that may arise. The analysis demonstrates that the process of dressing in Japanese is represented through a precise verbal categorization.*

Keywords: *wear verbs, semantics, syntax, Japanese language, kiru, haku, kaburu, grammatical system.*

Аннотация: *В данной статье проводится анализ системы японских глаголов, выражающих значение «надевать», таких как kiru (着る), haku (履く), kaburu (かぶる)и других родственных глаголов. Эти глаголы функционально различаются в зависимости от той части тела, к которой относится предмет одежды, что формирует специфическую грамматическую классификацию в японском языке. В исследовании рассматриваются семантические различия между глаголами, их синтаксические особенности и возможные ошибки при переводе. Анализ показывает, что процесс одевания в японском языке отражён через точную вербальную категоризацию.*

Ключевые слова: *глаголы ношения, семантика, синтаксис, японский язык, kiru, haku, kaburu, грамматическая система.*

Yapon tilida kiyinish jarayonini ifodalovchi fe’llar tananing qaysi qismiga kiyim kiyinilayotganiga qarab qat’iy farqlanadi. Shu sababli kiru, haku, kaburu kabi fe’llar bir xil “kiymoq” ma’nosiga ega bo‘lsa-da, ularning qo‘llanishi aniq grammatik tartib bilan belgilanadi. Ushbu ishda mazkur fe’llarning semantik chegaralari, ularning turli kiyim turlariga moslanishi va tarjimada yuzaga keladigan xatoliklar qisqacha tahlil qilinadi.

Fe’l	Yozilishi	Ma’nosi (ilmiy, qisqa)	Qo‘llanadigan kiyimlar
Kiru	着る	Tanani qoplaydigan ustki kiyimni kiyish	ko‘ylak, futbolka, sviter, ko‘ylakcha, forma, pidjak
Haku	履く	Pastki qismga kiyiladigan kiyimni kiyish	shim, yubka, paypoq, oyoq kiyimlari
Kaburu	かぶる	Boshga taqiladigan kiyimni kiyish	shlyapa, kepka, dubulg‘a

Fe’l	Yozilishi	Ma’nosi (ilmiy, qisqa)	Qo‘llanadigan kiyimlar
Tsukeru	つける	Badanga yoki kiyimga taqiladigan kichik predmetni taqish	sirg‘a, belbog‘, brosh, aksessuar
Suru	する	Taqiladigan yoki bog‘lanadigan buyumni taqish	qo‘lqop, galstuk, soat
Shimeru	しめる	Bog‘lanadigan buyumni mahkamlash	galstuk, belbog‘
Hameru	はめる	Barmoqqa yoki qo‘lga kiritiladigan buyumni taqish	uzuk, bilakuzuk, qo‘lqop
Kakeru	かける	Yuzga yoki quloqqa osiladigan buyumni taqish	ko‘zoynak, niqob
Maku	まく	Bo‘yinga o‘raladigan buyumni o‘rash	sharfi, bo‘yin ro‘mol
Haoru	はおる	Ustki kiyimni yelkaga tashlab kiyish	yengil plash, kardigan
(Kata ni) kakeru	肩にかける	Yelkaga osib olish	sumka, xalta

Yuqoridagi jadval yapon tilida kiyinish jarayonini ifodalovchi fe’llarning aniq va tartibli tizimga ega ekanini ko‘rsatadi. Har bir fe’l ma’lum kiyim turining shakli, tanadagi joylashuvi va kiyilish usuliga mos ravishda qo‘llanadi. Masalan, *kiru* fe’li tanani to‘liq yoki qisman qoplaydigan ustki kiyimlar bilan, *haku* esa pastki qismga kiyiladigan kiyimlar bilan bog‘lanadi. Boshga taqiladigan kiyimlar alohida fe’l — *kaburu* orqali, aksessuarlar esa

tsukeru, suru yoki *hameru* kabi fe'llar orqali farqlanadi. Bu fe'llarning o'zaro farqlanishi yapon tilining predmetga xos harakatni juda nozik tarzda ajratib berish xususiyatini namoyon qiladi. Til tizimida har bir harakat aniq kategoriyaga bog'langanligi sababli, kiyinish jarayoni ham bir xil fe'l orqali emas, balki turli semantik zonalar orqali ifodalanadi. Shu jihatdan yapon tili kiyimga oid so'zlarni qo'llashda yuqori darajadagi aniqlik va kontekstga moslikni talab qiladi. Fe'llarning bunday tizimlashtirilishi tarjimada uchraydigan xatoliklarning asosiy manbalaridan biridir. Chunki o'zbek va ingliz tillarida "kiymoq" fe'li barcha kiyim turlariga bir xil qo'llansa, yapon tilida u bir nechta alohida fe'llar orqali beriladi. Bu farq yapon tilini o'rganuvchilar uchun ham, tarjimonlar uchun ham muhim lingvistik nuqtadir.

Yapon tilida kiyinish jarayonini ifodalovchi fe'llar tizimi aniq semantik bo'linishga ega bo'lib, kiyimning tanadagi joylashuvi, shakli va kiyilish usuliga ko'ra qat'iy farqlanadi. *Kiru, haku, kaburu* kabi asosiy fe'llar ustki, pastki va bosh kiyimlarga nisbatan qo'llanishi bilan ajralib turadi, aksessuarlar esa *tsukeru, suru, hameru* kabi qo'shimcha fe'llar orqali ifodalanadi. Bu tizim yapon tilining predmetga yo'naltirilgan aniqligini ko'rsatib, kiyim va uning ishlatilishiga doir harakatlarni nozik tarzda kategoriyalashtiradi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, bitta umumiy "kiymoq" fe'li mavjud bo'lgan tillardan farqli ravishda, yapon tilida har bir kiyim turi uchun alohida fe'lning qo'llanishi nutq madaniyatida tartib, aniqlik va semantik izchillikni ta'minlaydi. Shu bois, bu fe'llarni to'g'ri qo'llash yapon tilini o'rganuvchilar va tarjimonlar uchun muhim lingvistik kompetensiya sifatida namoyon bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Blackhouse, A. E. (1981). *Japanese Verbs of Dress. Journal of Linguistics,* 17(1), 17–29. (fe'l tizimi haqida kontrastiv tahlil). ERIC
2. Aror, S., Lensun, S. F., Sompotan, A., & Pandi, H. (2024). *Level of Difficulty Using Verbs Meaning "To Wear" in Sentences by Students of the Japanese*

Language Education Study Program. *The 3rd International Conference on Humanities Education, Law and Social Sciences*. DOI:10.18502/kss.v9i2.14860. Yapon tilida kiyim fe'llarining qo'llanilishi va murakkabligi tahlili. Kne Publishing

3.Japanese Academy with Mone. (2025). *How do you say "wear" in Japanese?* Skool.com. Yapon tilida "wear" uchun fe'llarning farqlari bo'yicha tushuntirishlar. Skool

4. Japanese With Kanako. (2023). *Discover How to 'Wear' in Japanese: Essential Verbs and Phrases*. (Online resurs). Kiru, haku, suru va boshqa kiyinish fe'llarining tizimi va misollar bilan izohi. Japanese with Kanako

5. The Language Garage. (2020). *Clothes in Japanese: List of verbs for wearing clothing*. Onlayn manba — yapon tilidagi "wear" fe'llarini misollar bilan ko'rsatadi. The Language Garage

6. *A Dictionary of Basic Japanese Grammar*. (1986). Seiichi Makino & Michio Tsutsui (Eds.). The Japan Times. Yapon tilidagi fe'llar tasnifi va umumiy grammatik izohlar uchun asosiy tilshunoslik manbai.